

תוכן עניינים

1. סקירת ספרות.....	1
1.1. חוסר היענות לטיפול תרופתי.....	1
1.1.1. חמשת הממדים המשפיעים על היענות.....	3
1.2. חוסר היענות לטיפול תרופתי בהפרליפידמיה.....	4
1.2.1. הגורמים לחוסר היענות לטיפול תרופתי בהפרליפידמיה.....	5
1.2.2. חמשת הממדים המשפיעים על היענות לטיפול תרופתי בהפרליפידמיה.....	7
1.3. התערבויות בקרב מטופלים.....	9
2. תכנית התערבות.....	12
ביבליוגרפיה.....	15
נספחים.....	18
נספח א' - שאלון BMQ (Beliefs about Medicines Questionnaire).....	18
נספח ב' - שאלון MARS-5 (Medication Adherence Rating Scale).....	19

1. סקירת ספרות

היענות לטיפול תרופתי מוגדר כדבקות המטופל לנטילת תרופות באופן עקבי בהתאם להנחיות רושם המרשם. ההיענות לטיפול תרופתי היא לא רק נטילת המינון הנכון בזמנים הנכונים, אלא גם נטילה לפי ההוראות, והיא כוללת גם היבטים נוספים (תזונה, אורח חיים, שימוש בסמים וכו') המסייעים להשיג איכות טובה יותר של חיים. היענות לטיפול תרופתי איננה ציות לא מושכל להוראות הרופא, היענות טובה מרמזת שגם המטופל וגם הרופא פועלים יחד להשגת מטרה משותפת, כאשר נלקחת בחשבון דעתו של המטופל. השתתפות פעילה ומושכלת של המטופלים בכל החלטה הקשורה בטיפול, מובילה להיענות טובה לטיפול האמורה להבטיח מעקב מיטבי. היענות טובה משפיעה לטובה על תוצאות הטיפול שנקבע. חוסר היענות לטיפול תרופתי אינו בהכרח מצב של אי נטילת תרופות כלל, אלא גם אופן נטילת התרופות שלא בהתאם להנחיות המטפל [1], והוא כולל איחור ברכישת המרשם, רכישה חלקית של התרופות במרשם, דילוג על מנות, נטילה לא סדירה, הפסקת טיפול או אי נטילה כלל [2].

1.1. חוסר היענות לטיפול תרופתי

נהוג לסווג חוסר היענות לטיפול תרופתי לפי שני סוגים עיקריים – חוסר היענות ראשוני וחוסר היענות שניוני. חוסר היענות ראשוני לטיפול תרופתי הוא אי נטילת תרופות כלל. חוסר היענות שניוני לטיפול תרופתי הוא נטילת תרופות אך לא על פי הנחיות מדויקות של הרופא. לפי מספר מחקרים שבוצעו, חוסר היענות ראשוני לטיפול תרופתי היה בשיעור של 36.4% לאחר שישה חודשים, ו-20.2% לאחר 12 חודשים.

במחקר אחר שבוצע במרפאת עור במיאמי, נמצא שיעור של 6.2% של חוסר היענות ראשוני לטיפול תרופתי כבר מהתחלה. ההסברים של המטופלים לכך היו כי הם לא רוכשים תרופות עקב חוסר זמן או חוסר כסף. בהמשך התברר כי מתוך המטופלים אשר דיווחו כי לוקחים את התרופות בזמן, 45.5% הפסיקו את הטיפול התרופתי לאחר שבועיים, 34.1% הפסיקו לאחר 3 חודשים, ו-25% הפסיקו לאחר 6 חודשים [3].

סיווג נוסף של חוסר היענות לטיפול תרופתי הוא סיווג לפי כוונות המטופל – חוסר היענות מכוונת וחוסר היענות לא מכוונת. חוסר היענות מכוונת הוא תהליך אקטיבי ומודע של המטופל אשר מחליט לא להישמע להוראות הרופא. חוסר היענות מכוונת יכול להיות גם מצב שבו המטופל נענה תחילה לטיפול התרופתי אך החליט להפסיק אותו לאחר תקופה מסוימת ללא התייעצות עם הרופא המטפל. על פי המחקרים, חוסר היענות מכוונת מוערך בשיעור של 20% עד 50%, ולטיפול תרופתי חדש 15%. מתוך המטופלים עם היענות לטיפול תרופתי חדש, 50% מהמטופלים מפסיקים את הטיפול בששת החודשים הראשונים. הגורמים לחוסר היענות מכוונת לטיפול תרופתי הם אמונות של המטופל לגבי הטיפול, המחלה ותחזית, ניסיון העבר

עם תרופות [4], ורמת הקוגניציה. חששות של המטופלים החדשים בנוגע לטיפול התרופתי נובעים בהתאם למידע הקיים אצלם בנוגע לתופעות לוואי, פיתוח תלות בתרופה, מיסוך של מחלות אחרות, או הפחתה ביעילות של התרופה לאורך זמן. בנוסף, לתרופות מסוימות יש סטיגמה שלילית המונעת מהמטופל את הרצון להיכנס ל"משבצת" מסוימת על פי הסטיגמה. המטופלים נוטים גם לא להשתמש בתרופות כי הן מזכירות להם על המחלה שלהם. הגורמים הללו תורמים לחוסר מוטיבציה של המטופלים להשתמש בתרופות לא חיוניות, אך המידע הקיים אצלם לא תמיד מספיק מהימן על מנת להסיק מסקנה נכונה על חיוניות הטיפול התרופתי [5].

לעומת זאת, חוסר היענות לא מכוונת הוא תהליך פאסיבי של המטופל שבו הוא אינו מצליח למלא אחר כל הוראות הרופא באשר לאופן נטילת התרופות, מסיבות כמו שכחה, חוסר זהירות או נסיבות שלא בשליטתו [4]. על פי המחקרים, חוסר היענות לא מכוונת אינה תהליך מקרי, וניתן לחזות אותה על ידי זיהוי מאפיינים משותפים הגורמים לחוסר היענות לא מכוונת. מאפיינים המשפיעים על חוסרי היענות לא מכוונת הם בדרך כלל פחות קשורים לאמונות או ידע של המטופל לגבי התרופות [4], אלא יכולה להיות תוצאה של שכחה וחוסר הבנה של הנחיות לטיפול התרופתי. לעיתים משטר הטיפול התרופתי עלול להיות מסובך, והדבר יכול להקשות על הבנה מלאה של המטופלים. תופעה זו נכרת במיוחד במחלות כרוניות. לעיתים מטופלים החולים במחלות כרוניות נאלצים לקחת מספר תרופות במהלך היום, כאשר לכל תרופה יש הנחיות ספציפיות. לדוגמה, יש תרופות שצריך לקחת בשעות מסוימות, כאלה שצריך לקחת לפני או אחרי האוכל, וכאלה שאסור לערבב אותם יחד באותו הזמן. הוראות רבות יכולות להיות מבלבלות עבור המטופל אם לא הבין את הסדר היטב. מטופל שלא הבין כראוי את ההוראות, ואת חשיבות ההוראות, עלול לקחת תרופה בזמן לא נכון ולפגוע ביעילות הטיפול ולא להבין כי המעשה היה לא תקין והפחית מיעילות הטיפול [5].

חוסר היענות לטיפול תרופתי באופן כללי, מוערך בשיעור של 50% במדינות מפותחות, ובמדינות מתפתחות אפילו פחות מזה [6]. כ-20-30% מהמרשמים לעולם לא נרכשו על ידי המטופלים, ורק 50% מהתרופות מרשם נלקחים בהתאם להוראות הרופא [7]. מטופלים רבים חווים קשיים במילוי כלל הוראות הטיפול לאורך זמן. חוסר היענות לטיפול תרופתי יכול לגרום לסיבוכים בריאותיים ובעקבות כך גם לעלויות יקרות יותר בהמשך הטיפול [6]. חוסר היענות לטיפול תרופתי יכול לגרום להחמרה בסימני המחלה, ירידה באיכות חיים, התפתחות נכויות, אשפוזים חוזרים ומוות בטרם